

az idők folyamán megadták. A csurgói intézet azonban sohasem kapta meg a korszerű, a tanítóképzés szükségleteinek megfelelő épületet, internátust és felszerelést.

Szerző élesen rávilágít arra is, hogy nem a minisztérium, nem a tanügyi hatóságok, hanem Csurgó község vezetőinek és képviselőtestületének rövidlátása és halogató makacssága hiúsította meg a kedvező alkalmak megragadását.

A »küzdelmek intézetének« 64 éves életét négy életszakaszra osztja a szerző. I. Küzdelem különálló iskolaépületért (1869—1880). II. Küzdelem internátusért (1881—1914). III. Küzdelem az intézet áthelyezése érdekében (1915—1923), végül IV. küzdelem az intézet megszüntetése ellen (1924—1933.).

Az épület és az internátus hiánya, a természettudományok eredményes tanításához szükséges berendezés és felszerelés hiánya súlyos akadályai voltak az intézetben folyó nevelőmunkának is. Ezt a lelkes és képzett tanártestület csak fokozott lelkesedéssel, munkatöbblettel tudta ellensúlyozni. Volt idő, amikor az intézet tanulmányi színvonala a tanár-testület ilyen lélekkel végzett munkája alapján országos viszonylatban is az elsők között volt. Ezt a lelkes munkát akarta jutalmazni a közoktatásügyi kormányzat azzal, hogy korszerű intézetet akart építtetni, de ezt a község rövidlátó vezetői anyagi hozzájárulásuk tárgyában folytatott alkudozásaikkal a világháború előtt évekig elhúzták. A kedvező időpontot elszalasztották, a világháború kitörése megakadályozta az éveken át elhúzódtott tervezettség valóraváltását.

Bőséges statisztikai adatok egészítik ki a történetet. A fenntartás és felszerelés statisztikája (126—130 l.), az intézet felügyelő- és oktatói kara (131—138 l.), a nevelés és a tanítás eredményének kimutatása (140—145 l.), a növendékek kimutatása (146—158 l.), végül a gyakorló-iskola adatai (158—160 l.) zárják a küzdelmek intézetének történetét.

A szerző munkája tanulságos olvasmány. Nagy szorgalommal gyűjtötte össze az adatok nagy számát s jól dolgozta fel. Munkáját kegyeletes lélekkel végezte, első tanári szolgálati éve végén szünt meg intézete. Érdeme, hogy története megírásával is emléket állított neki s egy érdekes fejezetet rajzolt a magyar népoktatás egyik őrhelyének küzdelmeiről az újabb kor művelődéstörténete számára.

Mácsay Károly.

A Polgári Iskolai Tanárok Évkönyve 1938/1939. Szerkesztették: Illyefalvi Rákosi Zoltán, Dr. Mileji Salamon János és Kratofil Dezső. Szeged, 1939. 368 lap.

A polgári iskolai évkönyveknek érdemes multjuk van. A háború előtt közel egy évtizeden át ugyancsak Szegeden jelent meg évenként a polgári iskolai tanárok évkönyve, melynek a polgári iskolák igazgatói és tanárai igen jó hasznát vették. A Franklin Társulat is éveken át adott ki egy másik évkönyvet »Polgári Iskolai Almanach« címen. Ezeknek könyvészeti értékük is volt, amennyiben közölték az értesítőkből megjelent cikkek címeit szakonként csoportosítva. Most már régebben nélkülözi a polgári iskolai tanárság az év-

könyvet és így a szóban levő mű határozottan hiányt pótol. Az évkönyv az előszó ígérete szerint két évenként fog megjelenni.

Irodalmi értéket adnak a könyvnek a benne megjelent jeles tanulmányok. Az előszót *Damjanovich Lajos* dr. miniszteri tanácsos írta. A polgári iskolai tanárok bizonyára megelégedéssel olvassák azt az illetékes helyről jött megállapítást, hogy a polgári iskola első sorban hivatott arra, hogy a már betegesen túlzott gimnáziumba tódulást egészségesen levezesse. Hogy pedig ezt megtehesse, a polgári iskolából a gimnáziummal egyenlően értékelt és megbecsült iskolát akarnak szervezni. Ezzel a polgári iskolai tanárságnak ó évtizedes törekvése valósulna meg.

A második cikket *Kósa Kálmán* dr. miniszteri osztályfőnök írta »A polgári iskolák felügyelete az új felügyeleti rendszerben« címen. A cikkben kifejti, hogyan tartják fenn az összes iskolafajták egységes felügyeletének elve mellett az egyes iskolák szakszerűségét. Az egyes iskolafajták szakelődóinak feladata, hogy a főigazgatók irányítása mellett ellássák a volt szakfőigazgatók feladatkörét, de mindenkor alkalmazkodva más iskolafajták nevelési elveihez is. Nem könnyű probléma.

A harmadik cikkben a tankerületi kir. főigazgatók egyenként nyilatkoznak a polgári iskola nemzetnevelő munkájának legfőbb követelményeiről.

A következő cikkben *Dr. Huszti József* egyetemi tanár, az állami polgári isk. tanárképző főiskola igazgató-tanácsának elnöke tárgyalja a polgári iskola reformját és a tanárképzést. A cikk szerint a polgári iskola kérdését hosszú időre szerencsésén oldotta meg az 1927. évi XII. t.-c., ami azonban nem azt jelenti, mintha a törvény keretein belül nem lehetne és nem kellene módot találni a korszerű továbbfejlesztésre. A tanügyi kormányzat által tervezett reform a polgári iskolának iskolarendszerünkben elfoglalt helyét megbolygatni nem akarja, de kétségtelenül még energikusabban kívánja a gyakorlati jelleg kidomborítását. Ezt a gyakorlati jelleget csakis úgy biztosíthatjuk, ha a tanérok ilyenirányú lelki beállítottságát és felhasználhatóságát megfelelő képzéssel biztosítjuk. Ez a polgári iskolai tanárképzés legfőbb feladata és ez adja meg a különálló polgári iskolai tanárképzés jogosultságát. Az »egységes« tanárképzés éppen olyan utópia, mint az »egységes« középiskola. A továbbiakban megvilágítja az ú. n. kiegészítő szakköröket, amelyek rendszerében és számában a tanárképzés újjászervezése óta gyökeres változás állott be. Ezek a kiegészítő szakkörök biztosítják a polgári iskolák gyakorlati jellegének fokozását és leginkább eltérítik a polgári iskolai tanárképzést a középiskolaitól.

A gyakorló polgári iskola tanárai terjedelmes és tanulságos cikkekben tárgyalják az öntevékenység elvének érvényesítését a nevelőoktatásban. *Kratofil Dezső*, a gyakorló iskola igazgatója általános szempontból, *Szántó Lőrinc*, *K. Bedekovich Lajos*, *Jármai Vilmos*, *Udvarhelyi Károly*, *Jeges Sándor*, *Krix Márton* és *Maczkó Gyula* a gyakorló polgári iskola szakvezető tanárai az egyes tantárgyak szempontjából tárgyalják a problémát.

Mileji Salamon János dr. tanügyi s. titkár »A polgári iskola a közoktatásügy szolgálatában« címen megállapítja, hogy az 1937/38. tanévben

összesen 455 polgári iskolában 93.749 tanulót tanítottak. A végzett fiú-tanulók 52.1%-a lépett kereső pályára. Mint igen érdekes adatokat közli, hogy a szakiskolák közül a felső kereskedelmi fiúiskolák 74%-ban, a felső kereskedelmi leányiskolák 82%-ban, a tanítóképzők 96%-ban, a felső mezőgazdasági iskolák 75%-ban a polgári iskolákból nyerik tanuló anyagukat. Igen valószínűnek tartja, hogy az újonnan létesített gyakorlati középiskola tanulóinak zöme a polgári iskolát végzettekből fog kikerülni. *A közölt adatokból talán arra lehetne következtetni, hogy az új gyakorlati középiskolát célszerűbb volna a polgári iskolákkal kapcsolva megszervezni.* Így az a cél is könnyebben volna elérhető, hogy a polgári iskola a gimnáziumba tódulást egészségesen levezesse.

A nemrégiben elhunyt *Rácz Imre* igazgató, c. tanügyi tanácsos »A polgári iskolai rendtartási szabályzat«-ról, *Galla Sándor dr.* tanügyi fogalmazó »A polgári iskola megszervezésével kapcsolatos kérdésekről«, *Illyefalvi Rákosi Zoltán*, az Orsz. Polg. Isk. Tanáregyesület elnöke »Adatok az egyesületi munka értékeléséhez« címen cikkeznek.

Bőséges címtár, illetménytáblázat, a közszolgálati alkalmazottak illetményeit terhelő adók, stb. jegyzéke, határidőnapló és névmutató egészíti ki a szép, tartalmas és pedagógiai szempontból is értékes évkönyvet.

Szenes Adolf.

Tantó József: „Viharsorok” napsütésben. (Békés vármegye törvényhatósági iskolánkívüli népművelési bizottságnak III. évkönyve.) Békésgyula, 1939. 216. l.

A nagy ügyszeretettel összeállított kötet Békés vármegye III. nagy beszámolója. »Hivatalos rész«-ében immár tizennyolc évi népművelési munkáról nyújt tárgyilagos és adatszerűen pontos tájékoztatást. Ebből kitűnik, hogy — 1.127 különféle tanfolyamon kívül — 66.271 előadást és 602 újság-olvasási órát rendeztek a vármegye területén. Ezek mellett 1712 műsoros előadást, 4.894 mesedélutánt, 145 tanulmányi kirándulást, 293 népművelési hangversenyt, 2,556 alkalmi ünnepélyt és 2.015 műkedvelői előadást tartottak. A rendelkezésre álló könyvtárakból 161.495 egyén 503.119 könyvet vett ki.

A kötet általános részében a parasztság és a falu kérdéseit, a népművelési részében pedig a felnőtt-oktatás és népgondozás időszerű kérdéseit és messzeágazó vonatkozásait fejtegetik a népművelés eszméjének lelkes barátai és fáradhatatlan buzgalmú munkásai. Érdekes gondolat újabb népművelési mozgalmunk kialakulásának bemutatása a vonatkozó rendeletek tükrében. A gondos összeállító nem feledkezett meg a Magyar Népművelők Társaságának és a Magyar Lélek című folyóiratnak ismertetéséről sem.

A kötetet terjedelme, nyomdai kiállítása, jól megválogatott s szinte fölösszámú jelmondatai és költői jeligéi, gazdag képanyaga, lelkeshangú előszava és a Bizottság kötetzáró szózata igazi díszértéssé emeli.

Váradi József.